

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ ēkōnaviṃśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ ēkōnaviṃśaḥ sargaḥ ॥

śrīrāmakaikēyīsaṃvādō vanagamanamaṅgīkṛtya śrīrāmasya
māturājñāṃ grahītuṃ tatsannidhau gamanam

tadapriyamamitragnō
vacanaṃ maraṇōpamam |
śrutvā na vivyathē rāmaḥ
kaikēyīṃ cēdamabravīt || 2.19.1 ||

ēvamastu gamiṣyāmi
vanaṃ vastumaḥ tvitaḥ |
jaṭācīradharō rājñāḥ
pratijñāmanupālayan || 2.19.2 ||

idaṃ tu jñātumicchāmi
kimarthaṃ mām mahīpatiḥ |
nābhinandati durdharṣō
yathāpūrvamarindamaḥ || 2.19.3 ||

manyurna ca tvayā kāryō
dēvi brūmi tavāgrataḥ |

yāsyāmi bhava supritā
vanaṃ cīrajaṭādharaḥ || 2.19.4 ||

hitēna guruṇā pitrā
kṛtajñēna nṛpēṇa ca |
niyuḡyamānō visrabdhah
kiṃ na kuryāmahaṃ priyam || 2.19.5 ||

alīkaṃ mānasaṃ tvēkaṃ
hṛdayaṃ dahatē mama |
svayaṃ yannāha māṃ rājā
bharatasyābhiṣēcanam || 2.19.6 ||

ahaṃ hi sītāṃ rājyaṃ ca
prāṇāniṣṭān dhanāni ca |
hr̥ṣṭō bhrātrē svayaṃ dadyām
bharatāya pracōditaḥ || 2.19.7 ||

kiṃ punarmanujēndrēṇa
svayaṃ pitrā pracōditaḥ |
tava ca priyakāmārthaṃ
pratijñāmanupālayan || 2.19.8 ||

tathāśvāsaya hr̥imantaṃ
kintvidaṃ yanmahīpatiḥ |
vasudhāsaktanayanō
mandamaśrūṇi muñcati || 2.19.9 ||

gacchantu caivānayituṃ
dūtāḥ śīghrajavairhayaiḥ |

bharataṃ mātulakulā -
dadyaiva nṛpaśāsanāt || 2.19.10 ||

daṇḍakāraṇyamēṣō'haṃ
gacchāmyēva hi satvarah |
avicārya piturvākyam
samā vastuṃ caturdaśa || 2.19.11 ||

sā hṛṣṭā tasya tad vākyam
śrutvā rāmasya kaikayī |
prasthānaṃ śraddadhānā sā
tvarayāmāsa rāghavam || 2.19.12 ||

ēvaṃ bhavatu yāsyanti
dūtāḥ śīghrajavairhayaiḥ |
bharataṃ mātulakulā -
dihāvartayituṃ narāḥ || 2.19.13 ||

tava tvahaṃ kṣamaṃ manyē
nōtsukasya vilambanam |
rāma tasmāditāḥ śīghraṃ
vanaṃ tvaṃ gantumarhasi || 2.19.14 ||

vrīḍānvitāḥ svayaṃ yacca
nṛpastvāṃ nābhibhāṣatē |
naitat kiñcinnaraśrēṣṭha
manyurēṣō'panīyatām || 2.19.15 ||

yāvattvaṃ na vanaṃ yātaḥ
purādasmādatitvaram |

pitā tāvanna tē rāma
snāsyatē bhōkṣyatē'pi vā || 2.19.16 ||

dhikkaṣṭamiti niḥśvasya
rājā śōkapariplutaḥ |
mūrcchitō nyapatat tasmin
paryaṅkē hēmabhūṣitē || 2.19.17 ||

rāmō'pyutthāpya rājānaṃ
kaikēyyābhipracōditaḥ |
kaśayēva hatō vājī
vanaṃ gantuṃ kṛtatvaraḥ || 2.19.18 ||

tadapriyamanāryāyā
vacanaṃ dāruṇodayam |
śrutvā gatavyathō rāmaḥ
kaikēyīṃ vākyamabravīt || 2.19.19 ||

nāhamarthaparō dēvi
lōkamāvastumutsahē |
viddhi māmṛṣibhistulyaṃ
vimalaṃ dharmamāsthitaṃ || 2.19.20 ||

yat tatrabhavataḥ kiñci -
cchakyaṃ kartuṃ priyaṃ mayā |
prāṇānapi parityajya
sarvathā kṛtamēva tat || 2.19.21 ||

na hyatō dharmacaraṇaṃ
kiñcidasti mahattaram |

yathā pitari śuśrūṣā
tasya vā vacanakriyā || 2.19.22 ||

anuktō'pyatrabhavatā
bhavatyā vacanādaham |
vanē vatsyāmi vijanē
varṣāṇīha caturdaśa || 2.19.23 ||

na nūnaṃ mayi kaikēyi
kiñcidāśaṃsasē guṇān |
yad rājānamavōcastvaṃ
mamēśvaratarā satī || 2.19.24 ||

yāvanmātaramāprcchē
sītāṃ cānunayāmyaham |
tatō'dyaiva gamiṣyāmi
daṇḍakānāṃ mahad vanam || 2.19.25 ||

bharataḥ pālayēd rājyaṃ
śuśrūṣēcca pituryathā |
tathā bhavatyā kartavyaṃ
sa hi dharmah sanātanaḥ || 2.19.26 ||

rāmasya tu vacaḥ śrutvā
bhṛśaṃ duḥkhagataḥ pitā |
śōkādaśaknuvan vaktuṃ
prarurōda mahāsvanam || 2.19.27 ||

vanditvā caraṇau rājñō
visaṃjñasya pitustadā |

kaikēyyāścāpyanāryāyā
niṣpapāta mahādyutiḥ || 2.19.28 ||

sa rāmaḥ pitaraṃ kṛtvā
kaikēyīm ca pradakṣiṇam |
niṣkramyāntaḥpurāt tasmāt
svaṃ dadarśa suhrjjanam || 2.19.29 ||

taṃ bāṣpaparipūrṇākṣaḥ
prṣṭhatō'nujagāma ha |
lakṣmaṇaḥ paramakruddhaḥ
sumitrānandavardhanaḥ || 2.19.30 ||

ābhiṣēcanikaṃ bhāṇḍam
kṛtvā rāmaḥ pradakṣiṇam |
śanairjagāma sāpēkṣō
dṛṣṭiṃ tatrāvicālayan || 2.19.31 ||

na cāsyā mahatīm lakṣmīm
rājyanāśō'pakarṣati |
lōkakāntasya kāntatvā -
cchītaraśmēriva kṣayaḥ || 2.19.32 ||

na vanam gantukāmasya
tyajataśca vasundharām |
sarvalōkātigasyēva
lakṣyatē cittavikriyā || 2.19.33 ||

pratiṣidhya śubhaṃ chatraṃ
vyajanē ca svalaṅkṛtē |

visarjayitvā svajanam

ratham paurāṃstathā janān || 2.19.34 ||

dhārayan manasā duḥkha -

mindriyāṇi niḡṛhya ca |

pravivēśātmavān vēśma

māturapriyaśaṃsivān || 2.19.35 ||

sarvō'pyabhijanaḥ śrīmān

śrīmataḥ satyavādinah |

nālakṣayata rāmasya

kañcidākāramānanē || 2.19.36 ||

ucitaṃ ca mahābāhu -

rna jahau harṣamātmavān |

śāradaḥ samudīrṇāṃśu -

ścandrastēja ivātmajam || 2.19.37 ||

vācā madhurayā rāmaḥ

sarvaṃ sammānayañjanam |

mātuḥ samīpaṃ dharmātmā

pravivēśa mahāyaśāḥ || 2.19.38 ||

taṃ guṇaiḥ samatāṃ prāptō

bhrātā vipulavikramaḥ |

saumitrirānuvavrāja

dhārayan duḥkhamātmajam || 2.19.39 ||

praviśya vēśmātibhṛśaṃ mudā yutaṃ

samīkṣya tāṃ cārthavipattimāgatām |

na caiva rāmō'tra jagāma vikriyāṇ

suhṛjjanasyātmavipattiśaṅkayā || 2.19.40 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyē

ayōdhyākāṇḍē ēkōnaviṃśaḥ sargaḥ ||